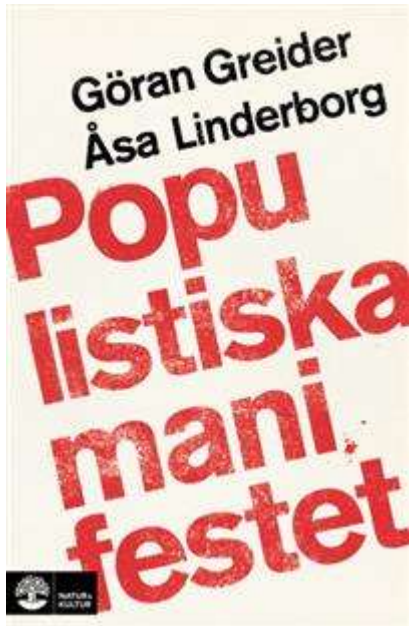

Vänsterpress om *Populistiska manifestet*

Göran Greider och Åsa Linderborg,
*Populistiska manifestet: för knegare,
arbetslösa, tandlösa och 90 procent av alla
andra*

Natur och Kultur 2018, 313 s.

Greider/Lindeborgs debattbok kom ut i början av innevarande år (2018). Den behandlar den svenska vänsterns problem och argumenterar för en möjlig framgångsväg. Boken fick mycket stor publicitet och recenserades och kommenterades i många dagstidningar och politiska tidskrifter. Som man kunde förvänta sig så avvisades den på borgerligt håll, men bokens recept för vänstern – *vänsterpopulism* – mötte ett blandat mottagande även från vänsterhåll, De allra flesta vänsterkommentatorer är överens om att boken innehåller en hel del relevant samhällskritik och ställer viktiga förslag, men många tvivlar på att populism är rätt väg att styra in på.

Nedan har vi samlat recensioner från vänsterpressen – de flesta finns representerade (förutom *Offensiv*, *Revolution* och *Arbetarmakt*). Allra sist lämnas lästips som närmare diskuterar vänsterpopulismen och de problem som är knutna till denna inriktning, som ingalunda är ny.

MF

Innehåll

Rasmus Landström: Skiss till populistiskt program för vänstern	1
Daniel Cederqvist: Populism (med illusioner)	2
Erik Haking: Ta vreden på allvar	5
Kjell Östberg: Vilka sociala krafter kan förändra samhället?	6
Ledare: Svordomar i vänsterns kyrka.....	8
Johan Örestig: Populistiska manifestet	10
Lästips – om vänsterpopulism.....	12

Rasmus Landström: Skiss till populistiskt program för vänstern

Arbetaren 6/4 2018

Göran Greider och Åsa Linderborg har tillsammans utkommit med en programbok för vänsterpopulism. Rasmus Landström har läst den, och funnit ett medryckande och slagkraftigt manifest – behäftat med några problem.

Rasmus Landström menar att han inte riktigt kan se behovet att knäcka ”Sanders-koden” i dagens Sverige. Med detta sagt tycker han ändå att Göran Greiders och Åsa Linderborgs Populistiska manifestet innehåller en del matnyttiga politiska tips.

Facebook och i gammelmmedia klyver frågan hela arbetarrörelseintelligentian. Är du för eller emot? Göran Therborn säger ja till populismen, Kjell Östberg säger nej. Cas Mudde är emot den, Chantal Mouffe är för. Ibland beskrivs det rentav som en ödesfråga för vänstern: kommer man kunna knäcka Sanders-koden innan det är för sent?

Populistiska manifestet skulle kunna beskrivas som ett försök att göra just det. I 151 teser av olika karaktär skisserar Greider och Linderborg ett populistiskt program för vänstern. Ibland i form av deklamationer om behovet av vrede inom politiken, ibland i långa nyanserade resonemang om åsiktskorridoren.

Resultatet är en medryckande och slagkraftig bok som dras med ett par problem. Vi ska återkomma till det.

Men först: vad är populism? Ett uppenbart svar är att den ställer eliten mot folket. Vad dessa två kategorier består av är dock öppet för förhandling.

För högerpopulister är folket något homogent som binds samman av en mystisk kultur. Vänstern däremot betraktar folket som alla de som förlorat på årtionden av nyliberal politik. På samma sätt skiljer sig bilden av eliten åt; högern betraktar den som en mix av liberala ledarskribenter, kulturmarxister och feminister, medan vänstern riktar blicken mot det ekonomiska toppskiktet.

Så långt inga konstigheter. Greider och Linderborg rör sig med en bred definition av populism och räknar in allt från Jeremy Corbyns antikapitalism till Moderaternas skattekverulans. ”I någon mening är all politik populistisk (...) Sänkta skatter har för övrigt varit det mest framgångsrika populistiska knepet de senaste trettio åren.”

Utifrån den här definitionen går det nästan inte att vara emot ett mått av populism. Vad som däremot får mig att hoppa till är när Greider och Linderborg börjar tala om flyktingfrågan.

I ett tidigt skede slår författarna fast att en del av en populistisk strategi bör vara att närma sig flyktingkrisen. Vänstern måste våga erkänna att en stor invandring kan innebära lönepress nedåt, sätta maxtak och plädera för en rättvis fördelning av flyktingar. I orter som Ljusnarsberg har flyktingkrisen fullkomligt förändrat gatubilden, medan den knappt märks av i Danderyd.

Detta är ett av bokens mera kontroversiella budskap: kampen *om* SD:s väljare måste vara viktigare än striden *mot* partiets ledning. Denna triangulering kommer nog reta gallfeber på det författarna kallar ”pladderhumanister”, men själv delar jag ståndpunkten.

Att vänstern inte tydligare pläderat för en rättvis fördelning mellan fattiga och rika kommuner betraktar jag som ett mysterium. Antirasister i dag måste också våga erkänna att det finns en motsättning mellan fri invandring och välfärdsstaten – utan att för den skull släppa kritiken mot en inhuman asylpolitik.

På senare år har det kommit flera skrifter på svenska som diskuterat populism utifrån ett vänsterperspektiv. En stor del har varit skeptiska – till exempel Jan-Werner Müllers essä *Vad är populism?*. Han varnar för populismens inneboende ”anti-pluralism” och som läsare är det frestande att ställa hans skrift mot Populistiska manifestet invandringskritik.

Müller menar att populisternas folkbegrepp tenderar att homogenisera medborgarna – för talar man om folket kommer minoriteterna alltid att exkluderas.

Detta resonemang kan vid en första anblick förefalla rimligt, men ställt mot verklighetens populism är det problematiskt. Ingen kan väl på allvar påstå att den gamla medborgarrättskämpen Bernie Sanders bara syftar på ”blue collar workers” med vit hudfärg när han talar om ”the people”? Inte heller finns det hos Linderborg och Greider några tendenser till homogenisering. ”För vänsterpopulisterna är folket en händelse snarare än en konstant massa”, skriver de.

Personligen har jag svårt för abstrakta resonemang av Müllers typ. Mina invändningar mot Populistiska manifestet är av mera praktisk karaktär.

Till exempel tycker jag inte att Greider och Linderborg tar hänsyn till att Sverige är speciellt när dom pläderar för mer vrede och etablissemangskritik i politiken. Förtroendet för politiker här växer – liksom valdeltagandet – och vi drabbades inte särskilt hårt av finanskrisen 2008. Det går därför inte att jämföra landet med Spanien och Grekland, som genomlevt sociala katastrofer under 2010-talet.

Inte heller är jag säker på att Sverige behöver en tydligare konfliktlinje eliten-folket, eftersom medborgarna i allt högre utsträckning definierar sig i höger-vänster-termer (mer än på 1970-talet!).

Ytterligare en sak jag inte förstår är vad författarna vill i termer av konkret politik. Att erkänna att flyktingkrisen belastar välfärden har väl Socialdemokraterna gjort med önskvärd tydlighet sedan 2016.

Och att kritisera den ekonomiska eliten har väl både Vänsterpartiet och Socialdemokraterna gjort sedan vinster i välfärden blev en fråga.

Jag kan helt enkelt inte se något behov av att knäcka ”Sanders-koden” i dagens Sverige. Men med detta sagt tycker jag ändå att Populistiska manifestet innehåller en del matnyttiga politiska tips. Det allra bästa hittar jag redan på sidan 26: där skriver författarna om det närmast folkloristiska talesättet att ”politikerna bara lovar och lovar”. Detta är inte sant, utbrister duon. Det var årtionden sedan en politiker lovade full sysselsättning, utbyggd välfärd och stora investeringar i infrastruktur.

Se där, tänker jag, ett vinnande koncept. För var det inte just löften om breda satsningar på välfärd som gjorde att Bernie Sanders steg som en raket i opinionen? Och var det inte det ambitiösa ”Manifesto” som lade grunden till Jeremy Corbyns framgångar?

Själv tror jag att detta klassiska koncept – i form av löften om ambitiös progressiv politik – är nyckeln till framgång. Inte att låtsas att Sverige är en delstat i det amerikanska rostbältet.

Daniel Cederqvist: Populism (med illusioner)

Clarté 2 2018

Många bra teser, men illusioner om socialdemokratin. Och framför allt en ohistorisk nostalgi inför 1900-talets folkhemsbygge. Daniel Cederqvist har läst Göran Greiders och Åsa Linderborgs *Populistiska manifestet*.

Populism är ett modeord i tiden. Högerpopulister som SD, Framskrittpartiet, UKIP och Le Pens parti har gått framåt i Västeuropa. I östra Europa har de erövrat regeringsmakten i bland

annat

Ungern. Även Donald Trump är en högerpopulist. Samtidigt har också en del vänsterpopulistiska politiska rörelser rönt framgång. Podemos i Spanien och Syriza i Grekland är två exempel.

Vad är då populism? Det är inte helt lätt att definiera. Något förenklat kan man säga att populisterna hävdar att det finns en elit som står mot folket. För högerpopulister består eliten av de politiskt korrekta som förtrycker folket, till exempel genom att påbjuda antirasism, feminism och rättigheter för HBTQ-människor över folks huvuden. Vänsterpopulismen sätter i stället fokus på ekonomiska maktförhållanden och ställer en liten ekonomisk elit gentemot folket. Vänsterpopulismens främsta teoretiker har varit Chantal Mouffe och hennes framlidne make Ernesto Laclau. Det är också Chantal Mouffe som Åsa Linderborg och Göran Greider lutar sig mot i sin *Populistiska manifestet* (Natur och Kultur 2018). Mouffe hävdar att socialdemokratin gått vilse, och därmed har vi hamnat i ett läge där de politiska institutionerna inte längre svarar på folkets krav och missnöje. Denna kris kan endast lösas av vänsterpopulistiskt uppsving. Mouffe hävdar också att demokratin är en konfliktyta där antagonistiska grupper kämpar för hegemonisk kontroll över politiken. Demokrati handlar inte, menar Mouffe, om att nå konsensus utan att etablera ett ”vi” mot ”dem”. Detta har högern, enligt Mouffe, sedan länge begripit.

Linderborgs och Greiders bok är alltså ett försök att slå fast ett antal teser, närmare bestämt 151, som utgångspunkt för en vänsterpopulistisk rörelse. Många av de konkreta politiska förslagen är lätta att instämma i. Dock finns det en del tankar som är tveksamma.

Chantal Mouffe är (efter maken Ernesto Laclaus död) vänsterpopulismens främste teoretiker. *For a Left Populism* är titeln på hennes senaste bok (2018)

Linderborg och Greider hävdar att högerpopulismen har vunnit mark som en reaktion på nyliberalismens hegemoni och den därmed sammanhängande urholkningen av den parlamentariska demokratin. I takt med att i synnerhet de olika socialdemokratiska partierna i västvärlden gått högerut och lämnat sin bas i sticket så har det lämnat fältet öppet för högerpopulister som SD i Sverige, Dansk folkeparti, UKIP och Donald Trump. Teorin är att de

som tidigare röstade på socialdemokratiska partier (eller Demokraterna i USA) nu i desperation har vänt sig till högerpopulister. Detta är dock en sanning med modifikation. Den genomsnittlige Trump-väljaren var en vit, rik man med låg utbildning. I Sverige har Institutet för framtidsstudier undersökt SD-väljare som tidigare röstat på socialdemokraterna. De visar sig i ekonomiska frågor i allt väsentligt ha traditionella högervärderingar: skatterna är för höga, offentliga sektorn är för stor. Anledningen till att de inte har röstat på Moderaterna är att de har sett dem som ett parti för "eliten". SD, med sin populistiska framtoning, är ett högerparti för folk som inte har gått på universitet.

I en intressant polemik med Chantal Mouffe hävdar den franske sociologen Eric Fassin att högerpopulisternas väljarbas präglas av förbittring. Väljarbasen för till exempel Marine Le Pen består i hög grad av relativt ekonomiskt välbeställda som dock saknar kulturellt kapital och därför hatar både den bildade, liberala elit som prålar med sina humanistiska värderingar och de marginaliserade grupper som åtminstone på ytan får mer stöd än de själva. Par av den liberala eliten. Hatet tar sig ofta uttryck i våldsamma, känsloladdade utbrott mot invandrare, feminister och intellektuella. I Sverige är det inte ovanligt att högerpopulisternas stormtrupper på nätet hävdar att de gått i Livets Hårda Skola och närmast prålar med sin obildning och sitt undermåliga skriftspråk. Mycket litet tyder således på att dessa går vinna för någon slags vänsterpolitik.

Hos Linderborg och Greider finns en nostalgi över forna tiders socialdemokrati som i längden blir rätt påfrestande. "Socialdemokratin var på ett plan en väldig retorisk händelse, den var ett språk som vidgade horisonter och vågade tala i den stora majoritetens namn, mot den ekonomiska eliten. Inom den övre medelklassen — med Olof Palme som främsta exempel — ryckte människor till inför det orimliga i de egna privilegierna när de mättes med den måttstock som en ursprunglig populism levererade." De får något salvelsefullt i tilltalet och längtar tillbaka till en heroisk socialdemokrati som tog strid mot storfinansen. Ja, tänk om det vore 1973 igen! Sanningen är att socialdemokratin i huvudsak ägnade sig åt att administrera den svenska kapitalismen. Det hindrade inte att en rad viktiga reformer genomfördes som låg arbetarklassens intresse, som semester, pension, barnomsorg med mera. Någon vilja att lägga "bestämmanderätten över produktionen och dess fördelning i hela folkets händer" (som det stod i SAPs partiprogram fram till partikongressen 2001) visade man sällan upp.

Linderborg och Greider är naiva i sitt förhållande till socialdemokratin. För dem blir socialdemokratis utveckling obegriplig: "De kvardröjande resterna av en ursprunglig vänsterpopulism håller ihop partiet och ger det, mot alla odds, makten att regera. Det är en gåta att socialdemokratis ledning inte förstår det!"

Svaret på Linderborgs och Greiders gåta är att det handlar om en strukturell dumhet, som leder till det socialdemokratiska toppskiktet helt saknar förmågan att ens föra en försiktig reformistisk politik. På senare år har gränserna mellan socialdemokratis toppskikt och näringslivets direktörsskikt blivit suddigt. Många forna socialdemokratiska toppar är i dag välbetalda direktörer inom näringslivet. Thomas Östros gick från riksdagsbanken till att bli vd för Svenska Bankföreningen, Niklas Nordström var under en period delägare i pr-byrå Prime, Göran Persson blev pr-konsult åt JKL och hans konkurrent om partiledarposten, Jan Nygren, blev vice vd för SAAB.

Den kanske mest sannolika utgången av höstens val är en borgerlig regering med mer eller mindre öppet stöd av SD. Det kommer att innebära en aggressiv attack på arbetarrörelsen och vad som är kvar av välfärdsstat. Dessutom finns det skäl att anta att rasisterna kommer få vind i seglen. Socialdemokraterna har under den tidiga valrörelsen framför allt försökt att anpassa sig till högerpopulisternas budskap, till exempel när Magdalena Andersson i en DN-intervju den 28 maj drog en linje mellan barnfattigdom och flyktingmottagande. Detta uttalande visar på hur djupt den intellektuella rötan gått i SAPs ledning. Tyvärr är inte Vänsterpartiet pålit-

ligt; inte minst på utrikespolitikens område har man visat en alltför mjuk ryggrad. Initiativet som en del gräsrotter drev inför V:s senast kongress om att lämna det finanspolitiska ramverket hade om det vunnit gehör stärkt V:s roll som ett trovärdigt alternativ till vänster om SAR De småpartier som i övrigt finns på den vänstra kanten är alldeles för små och obetydliga för att kunna göra något avtryck.

Vad som krävs återuppbyggnaden av en socialistisk arbetarrörelse bortanför de partiapparater som nu finns. Denna rörelse måste vara inriktad både på den dagsaktuella kampen och på att revolutionärt omgestalta Sverige. En hel del av de teser som Linderborg och Greider driver bör en sådan rörelse ta över.

Erik Haking: Ta vreden på allvar

Flamman 19/4 2018

Men hur systemkritisk är den vänster som Greider och Linderborg hoppas på? Den frågan ställer sig Erik Haking efter att ha läst *Det populistiska manifestet*.

Under 1900-talet var den världsomspännande kommunismen den största vänsterpopulistiska rörelsen. ”Kärnan i den populismen, att det är folket som ska bestämma, kommer att uppstå i ständigt nya former och under nya namn”, skriver Göran Greider och Åsa Linderborg i *Populistiska manifestet*. Boken bygger på 150 uppställda teser kring hur en samtida vänster bör resonera och agera.

Greider och Linderborg talar till en vänster som i dag definierar sig utifrån att reflexmässigt positionera sig tvärtemot Sverigedemokraterna, vilket tar sig antingen tragiska eller farsartade uttryck. Tragiska, som när vänstern bedyrar att ”Sverige går bättre än någonsin”, hänvisar till högkonjunkturer och därigenom träder fram som kapitalismens främsta systembevarande kraft. Farsartad, som när företrädare känner sig tvingade att gå ut och relativisera frågan om barnäktenskap med befängda liknelser till hur de själva hade en äldre partner i tonåren. Båda dessa former av snedvriden ”välmening” är i själva verket uttryck för den totala brist på förankring i en socialistisk analys och kritik av kapitalismen som *produktionssystem* som råder, men också på en total frånvaro av självförtroende till att formulera en självständig analys eller kritik överhuvudtaget.

En sådan vänster gör sig själv ofarlig. Vem behöver kleta ”Sovjet” på någon, potentiellt farlig, fiende när man kan ofarliggöra den så mycket enklare: Genom att fienden förlöjligar sig själv.

De motsättningar som kapitalismen genererar går inte att bygga – och framförallt inte att tänka – bort. Kriserna är och kommer fortsätta att vara återkommande och konflikter att blossa upp igen och igen, ”organiserade av människor som etablissemanget kommer stämpla som populist, extremist och terrorist”, som Greider och Linderborg skriver. Populismen är således – och här parafraiserar författarna Lars Norén – ”en termometer i samhällets röv”.

Sen är det för all del skillnad på högerpopulism respektive vänsterpopulism. Högerpopulisterna bygger inga folkrörelser utan på auktoritär toppstyrning och nöjer sig med folket som röstboskap, medan vänsterpopulisterna ser folket som ”en verkligt förändrande kraft” som man vill använda för att få politiken att ändra riktning på riktigt.

Men även om en sådan särskiljning fungerar som en generalisering är den vanskelig så snart vi börjar studera enskilda exempel. Såväl ungerska Fidesz som polska Lag och Rättvisa är givetvis ”höger” i den meningen att de förespråkar låga, platta skatter, moralkonservativa värderingar och använder ”socialister” som synonym till ”idioter”. Samtidigt lockar man med höjda pensioner, låga energipriser och tar – i alla fall retoriskt – kampen mot IMF:s krav på sparpaket samtidigt som man lovar att återuppbygga och nationalisera den ekonomiska infrastrukturen (vilket tenderar att irritera liberaler mycket mer än eventuella demokratiska underskott).

Det är således farligt att tro att högerpopulism alltid kommer ”uppifrån” och bygger på att folket är fört bakom ljuset. Lika farlig är den så kallade ”myten om uppviglarerna”: att missnöje i samhället i själva verket är iscensatt av en främmande makt. Såväl medborgarrättsrörelsen som nationella befrielseörelser i tredje världen påstods ständigt vara styrda av Sovjet. I dag är det Putin som styr allt från fredsaktivister till Aftonbladets kultursida och stör friden i våra västerländska samhällen där det egentligen inte finns några anledningar till att protestera. Som Greider och Linderborg skriver: ”Putin har allt att vinna på att EU destabiliseras men det var trots allt inte Kreml som fick 1 300 000 fler britter att rösta för att man ska lämna EU istället för att stanna kvar”.

Putin har allt att vinna på att EU destabiliseras men det var trots allt inte Kreml som fick 1 300 000 fler britter att rösta för att man ska lämna EU istället för att stanna kvar

Bokens upplägg gör den väldigt enkel att ta till sig med hjälp av de korta, koncisa teserna, och det pedagogiska anslaget förtjänar verkligen att tjäna som ett föredöme. Däremot är teserna inte befriade från en ständigt uppdykande (över-)tro på socialdemokratin, Corbyn, Sanders, och ett reformerat EU (!). På något vis hänger sig föreställningen kvar om att socialdemokratin *egentligen* är en progressiv kraft men som hela tiden misslyckas med sin strävan mot socialism på grund av att de är ”fega”, ”naiva” eller ”lurade” av den, ständigt allsmäktiga, ”nyliberalismen” (jämför med hur försäljningen av Mitt Alby beskrivs som ett resultat av sossarnas godtrogenhet).

EU har, efter Brexit, ”alla möjligheter att inte göra folk besvikna – om de bara lyssnar och lär”, skriver författarna utan att vilja öppna ögonen och erkänna EU som ett kapitalets organ *i grunden*, som en socialistisk rörelse inte har några som helst intressen av att göra konstgjord andning på.

Det gör att den vänster Greider och Linderborg i slutändan fortsätter att hoppas på är lika systembevarande och som den postmoderna, identitetspolitiska borgerliga nubbild av en vänster som de riktar in sig på att göra upp med.

Kjell Östberg: Vilka sociala krafter kan förändra samhället?

Internationalen 13/4 2018

Åsa Linderborg och Göran Greider. Foto: Maxim Thoré

- ▶ Åsa Linderborg och Göran Greider tar ett brett grepp på samhällsutvecklingen
- ▶ Genom kravet på ett annat samhälle ska en vänsterpopulistisk strömning formeras
- ▶ Men varken populism eller reformism kan på allvar förändra styrkeförhållandena

Vänsterns två vassaste pennor, Åsa Linderborg och Göran Greider har samlat sig för att tillsammans ta ett livtag på en av vår tids mest destruktiva krafter, den främlingsfientliga högerpopulismen. Det egentliga syftet med boken *Populistiska manifestet* är att genom ett starkt klassperspektiv ta upp kampen om de väljare, framför allt från arbetarklassen som attraherats av Sverigedemokraterna och dess motsvarigheter i andra länder. En underliggande tes är att vänstern genom att fokusera på andra frågor fjärmats sig från dessa grupper.

Som var och en kan förstå med sådana skickliga och politiskt skarpa skribenter har det blivit en spännande, välskriven och utmanande bok. De tar ett brett grepp på samhällsutvecklingen och väjer inte för att diskutera svåra ämnen.

De söker sig fram, och är långtifrån alltid inbördes överens. Allt detta talar till bokens fördel. De 151 teserna är just det, inte färdiga dogmer. ”Det finns intressekonflikter. Erkänn dem. Lös dem”, manar tes 116.

Boken gör anspråk på att vara ett (vänster)populistiskt manifest. Lyckligtvis är det inte det i särskilt stor utsträckning.

Genom att högt och tydligt ställa krav på ett annat samhälle, gärna kräva allt åt alla vill författarna formera en vänsterpopulistisk strömning som underblåser missnöjet i samhället, höjer anspråken på vad som är möjligt, röjer väg för ett uppbrott från den marknadsliberala ideologin och göra dem som längtar efter en förändring mer optimistiska. Vänsterpopulismen pekar framåt, men kan aldrig bygga samhällen, slår man fast. Och visst finns all anledning att bejaka ett sådant anslag – alltså just det som en folktribun som Göran Greider så framgångsrikt gjort i decennier.

Men författarnas teoretiska anknytning till den vänsterpopulistiska traditionen är inte särskilt djup. Typexemplen Syriza och Podemos avfärdas snabbt. Det räcker inte som Podemos att försöka samla folket mot eliten utan att samtidigt placera sig på en höger-vänsterskala, konstaterar de klarsynt. De rika, men långt ifrån entydigt framgångsrika, latinamerikanska erfarenheterna diskuteras inte och över Mélenchons franska försök att bygga en nationalistisk rörelse kring sin egen person dras en barmhärtighetens slöja.

Nej, Greiders och Linderborgs förebilder är Corbyn och Sanders. Men hur faller dessa in i det vänsterpopulistiska paradigmet? Jovisst, bägge har verkligen förmått entusiasmera breda samhällslager och höjt anspråken på vad som är möjligt. Men de har byggt sina rörelser på mycket konkreta program, just för att skapa nya samhällen. Corbyns valmanifest är inte allt åt alla. Det är 128 sidor tydliga krav som sträcker sig från fria skolluncher till större makt åt fackföreningarna.

Inte heller övertygar historieskrivningen att den europeiska arbetarrörelsen föddes som ett vänsterpopulistiskt projekt. Krav som rösträtt åt alla, 8 timmars arbetsdag, pensioner och sjukförsäkringar kunde säkert framstå som utopiska när de först formulerades, men de växte inte fram som ett resultat av populistiska överbud, utan var starkt förankrade i arbetarklassens kollektiva behov och erfarenheter. Visst spelade agitatorer en viktig roll för att sprida och popularisera kraven, men det var framför allt genom sammanslutningen i massorganisationer som de kunde få verkligt samhälleligt genomslag.

Okklarheten om vad populism är skiner också igenom när författarna försöker identifiera en ”mittenpopulism”. Att kalla Reinfeldts kraftiga skattesänkningar populistiska är knappast klagörande. Att de var populära inom borgerligheten är knappast förvånande, men de föll väl inom ramen för en traditionell nyliberal politik. De hävdar också att Macron har populistens alla attribut. En marche är på marsch, men Macron vill inte peka ut någon riktning menar de.

Inget kan vara mer felaktigt. Han pekade under valrörelsen med hela handen på de nyliberala reformer han ville genomföra. Och det är precis dem han just nu håller på att driva igenom, under fackföreningarnas ljudliga protester.

Ett huvudtema i boken är att vänstern måste skissera på ett folkbegrepp som fångar alla dem som de senaste decennierna saknat inflytande över samhällsutvecklingen. Den måste komma på talefot med dem som känner sig svikna av arbetarrörelsen

När det gäller frågor som migration, integration och flyktingkvoter tvekar författarna inte att driva uppfattningar som är kontroversiella inom vänstern. Att ge pengar till tiggare på gatan är ett exempel på välgörenhet som bara fördjupar problemen, heter det. De pläderar för en uppslutning bakom nationalstaten och kämpar med att finna en version som inte är bemängd med nationalism.

Sådana diskussioner är viktiga, ja nödvändiga. Även för dem som inte håller med är argumenten ärliga, tydliga och väl grundade.

Samtidigt lägger författarna ned obegripligt stora ansträngningar på att avgränsa sig från, kritisera, ja, demonisera den vänster de anser försvårar ett sådant projekt, inte minst bland antirasister och feminister.

Vänsterradikaler i storstäderna påstås tala nedsättande om allt som smakar landsort och glesbygd. De tror verkligen att landsbygden befolkas av varghatande äldre män som hatar kvinnor och invandrare, hävdar de som exempel.

Jag tvivlar inte på att de stött liknande argument i något innerstadsghetto, men att påstå att vänstern i någon betydande utsträckning befolkas av personer som föraktar vanligt folk är allvarligt talat inte särskilt konstruktivt och underlättar knappast den dialog som är nödvändig för att ta vänstern ur alla dess destruktiva motsättningar.

Det finns en intressant genomgående spricka mellan det friska, radikala anslaget och de politiska slutsatserna. Den övergripande uppgiften är nämligen, enligt Greider och Linderborg, i sista hand att – röja vägen för en radikal reformism, för de ”pragmatiska och reformistiska rörelser som alltid kommer att styra i de moderna demokratierna”! Är det i själva verket ett vänsterreformistiskt manifest de skrivit?

All historia är historien om klasskamp, citerar de Kommunistiska manifestet och fortsätter: ibland leder klasskampen till demonstrationer och strejker. Men nästan alltid tar sig klasskampen uttryck i stillsamma förhandlingar på arbetsmarknaden eller omärkliga debatter i riksdagen mellan höger och vänster. Det parlamentariska anslaget är påtagligt. Politikens färdriktning de kommande åren kommer att avgöras av vem som vinner arbetarklassens röster.

Det finns all anledning att sätta stor tilltro till genomslaget i Göran Greiders kraftfulla plädery för ett annat samhälle och styrkan i Åsa Linderborgs analytiska skärpa men det stora problemet med manifestet är att det inte diskuterar vilka sociala krafter som ska bära fram det tryck som på allvar kan förändra inriktningen på samhällsutvecklingen. På bokens sista skälvande sidor heter det äntligen att det enda som kan häva den reaktionära vägen är en vitalisering av de gamla rörelserna och skapande av nya. Dessa rörelser har en uppsjö av kunskap och stimulerande debatt att hämta ur Populistiska manifestet. Men varken populism eller reformism kan på ett avgörande sätt förvandla styrkeförhållandena.

Ledare: Svordomar i vänsterns kyrka

Proletären 17/4 2018

Greider och Linderborgs manifest är ett välbehövligt tillnyktringsspiller för arbetarrörelsen.
Åsa Linderborg och Göran Greider har skrivit Populistiska manifestet.

Den 5 maj firar Karl Marx 200 år. Marx bestående insats är att han ställde socialismen på verklighetens grund.

En socialistisk samhällsomvandling handlar inte om fromma förhoppningar om rättvisa och människokärlek eller att omvandla verkligheten utifrån ett uppdyktat ideal.

Socialismen måste rotas i en konkret verklighet, utgå från klassmotsättningarna och ge svar på de reella problem som kapitalismen skapar.

Marx vägrade att se människan som ett viljelöst offer i händerna på mystiska krafter – marknad, gud eller strukturer. Människorna kan förstå världen och genom sitt eget medvetna handlande förändra samhället och sig själva.

En födelsedagspresent till Marx 200-årsfirande är Göran Greiders och Åsa Linderborgs Populistiska manifestet.

Även om 2018 års manifest inte utger sig för att ha samma storståtliga ambitioner som det 1848 så är Greiders och Linderborgs manifest ett välbehövligt tillnyktringsspiller för en arbetarrörelse och vänster som tappat både det marxiska fotfästet i verkligheten och den revolutionära ambitionen att bli en samhällskraft.

Greider och Linderborg frågar sig ”varför vänstern har blivit så rädd för att ens nudda vid de tistlar samtiden odlar”.

Deras svar är att själva ge sig ut på ett strövtåg i tistlarnas rike. Med nyfikenhet och utan ideologiska skyglappar närmar de sig samtidens problem.

De ryggar inte för tistlar där de ännu inte kommit fram till något svar. Ibland får det räcka med att peka på problemet för att bidra till en diskussion som kanske leder närmare ett svar.

I fråga efter fråga visar Greider och Linderborg hur en vänster som inte är materialistisk och klassmässig faller i fällan att göra den härskande klassens tankar till sina egna, om än upplädda i fraser.

En sådan fråga är, enligt Greider och Linderborg, frågan om nationalstaten. Kampen mellan klasserna utspelar sig idag och för överskådlig framtid på nationalstatlig nivå.

Demokratiska rättigheter, välfärd och social trygghet samt löne- och arbetsvillkor är ännu knutna till den nationalstatliga nivån. Det är för att kunna angripa detta som kapitalet byggt upp överstatliga nivåer samt regionaliserat eller kommunaliserat frågorna.

Greider och Linderborg konstaterar: ”När vänstern i vidaste mening inte förmår formulera en hållbar idé om nationalstatens roll idag överläts hela frågan till högerpopulismen, som stöper om den till livsfarlig nationalism.”

De menar att de stora flyktingströmmarna på ett dramatiskt sätt aktualiserar frågan om nationalstaten och att en instinktivt internationalistisk vänster ofta anammat nästan samma syn på nationalstaten som nyliberalismen.

Istället för att vara internationalistisk har vänstern blivit anti-nationell, och därmed lämnat fritt spelrum åt högerpopulister att göra politik av en berättigad känsla hos många arbetare att det saknas någon politisk kraft som tar ansvar för landets, och inte minst arbetarnas framtid.

Greider och Linderborg menar att de konventioner och regelverk som styr migrationen är föråldrade och otillräckliga.

Världen ser inte ut som den gjorde när FN:s flyktingkonvention tillkom 1951.

Författarna har inga givna svar, men vägrar acceptera att nationalismens murar och globaliseringens öppna gränser är de två enda svaren.

De vill se en debatt som utgår från ett reellt problem och ser det som ”helt avgörande för flyktingpolitiken att det faktiskt förs en öppen och seriös debatt om hur många flyktingar Sverige kan ta emot”. Även med en demokratisk samhällsplanering finns en övre gräns.

Men någon sådan debatt har vänstern värjt sig för. Istället har man anammat en teknokratisk syn och skulle ”vara fullt nöjda med att världens angelägenheter administrerades enbart av en på livstid utsedd domare som förvaltade de mänskliga rättigheterna”.

När elitism och teknokrati blir vänsterns svar på problemen har det gått väldigt fel någonstans på vägen.

Detsamma menar Greider och Linderborg gäller att vänstern anammat ett postkoloniala synsätt som förespråkar kulturell separatism och isolering.

De menar att problemet med de ”postkolonialas halvsekelånga uppgörelse med upplysnings-traditionen”, även om denna uppgörelse innehållit många vettiga delar, ”är att den kastat ut barnet med badvattnet”.

Det var med fötterna i upplysningstraditionen som arbetarrörelsen en gång i tiden var motståndare till idén om mångkultur då man menade att det riskerar att skapa onödiga motsättningar.

Det var de borgerliga partierna med dåvarande Folkpartiet i spetsen som var mer minoritetsorienterade.

1975 hade den liberala linjen segrat i samtliga riksdagspartier. Integration var något självvalt och politikens viktigaste uppgift var att garantera minoriteternas rätt att bevara sin olikhet.

Den krassa verkligheten bakom högtidsorden var ”idén om valfrihet och individens okränkbarhet i kombination med ambitionen att få folk att flytta till nya arbetsmarknader”.

När kulturell isolering kombinerades med ekonomiska klyftor uppstod ett gyllene tillfälle för högerpopulisterna. I en tvärtom-lek med högerpopulisterna har, enligt Greider och Linderborg, antirasister hamnat i ”försvarspositioner som inte alltid är så genomtänkta”.

”När skillnaderna istället för människans likhet betonas försvårar man utveckling och dialog”, skriver de.

Istället för att prata om klassorättvisor, universella värden och försvar av den progressiva kampens uppnådda segrar låste man fast sig vid ”identitetspolitiska och upplysningsfientliga” försvarsställningar.

Svaret i den antirasistiska tvärtom-leken blev att försvara den ”främmande kulturen” i alla dess delar och att relativisera hedersförtryck, barnåktenskap, könsapartheid och annat.

Greiders och Linderborgs bok är som synes en lång harang svordomar i vänsterkyrkan. Svordomar som Proletären hittills varit relativt ensamma om att diskutera.

Man behöver inte hålla med Greider och Linderborg – bland Proletärens läsare finns vitt skilda uppfattningar – för att uppskatta viljan att väcka en debatt.

Som Greider och Linderborg skriver: ”Den progressiva hållningen måste vara denna: Avvisa aldrig välgrundade fakta eller forskarsamhällets resultat. Erkänn dem, utgå från dem och kom med förslag på hur problemen ska lösas. Vi kan bara förändra världen om vi vet hur den ser ut.”

Johan Örestig: Populistiska manifestet

Röda Rummet 1-2 2018

Sverige behöver en vänsterpopulistisk rörelse. Det är budskapet i Göran Greiders

och Åsa Linderborgs gemensamt skrivna bok *Populistiska manifestet: för knegare, arbetslösa, tandlösa och 90 procent av alla andra*. Där vävs 151 teser samman till en blandning mellan lägesbeskrivning och programförklaring. Johan Örestig har läst manifestet (Artikelförfattaren är sociolog, lärare och aktiv inom den utomparlamentariska vänstern).

Boken skulle kunna sammanfattas utifrån ett trefaldigt syfte: att förklara populismens rötter, att argumentera för behovet av en vänsterpopulism och att peka ut riktningen för en sådan rörelse. Författarnas svar på den första frågan är att "populismen blir en mäktig flod först när många källor till missnöje rinner samman". Det handlar om missnöje över försämrade samhällsservice såsom haveriet PostNord eller tågförseningar, insikten om att pensionen inte blir mycket att leva på, hänsynslösa aktörer på kreditmarknaden som utnyttjar skuldsatta eller hetsjakten på sjukskrivna. Vad har dessa problem gemensamt? De är alla förknippade med det marknadsliberala paradigmet som dominerat politiken de senaste decennierna. Populismen är, ur Greiders och Linderborgs perspektiv, en logisk reaktion mot detta paradigm.

Men det är inte vänstern utan högern som lyckats fånga upp detta missnöje. Här spelar media en viktig roll. Arbetarpressens tillbakagång har skapat en mediavärld som domineras av borgerliga röster. Vidare sprider sensationsjournalistik missvisande och ibland felaktiga bilder av läget i landet och världen. Men en annan anledning är att vänstern har kommit att förknippas med etablissemang. Bland högerpopulisternas främsta måltavlor finner vi partietablissemang, akademiker och skribenter som klumpas samman i termer som "kulturelit". Detta är delvis vänsterns eget fel som enligt Greider och Linderborg fjärrmat sig från arbetarklassen. Det gör det lättare för högerpopulisterna att få gehör för sin idé om vänstern som del av ett verklighetsfrånvänt etablissemang.

Författarna argumenterar för att vänsterpopulismen behövs som en tredje väg, som står fri från den främlingsfientliga och konservativa högerpopulismen och det marknadsliberala politiska etablissemang. Överhetens arrogans, folkförakt och en ovilja att ta i frågor som många människor upplever som akuta syresätter en växande förbittring mot "eliten" som högerpopulismen fångar upp. Men högerpopulismen kanaliserar missnöjet och vreden mot invandrare, HBTQ-personer eller medlemmar av "kultureliten" vilket är missriktat då det, som det heter i tes 32, inte är "där makten finns". Här finns en lucka att fylla och det är där vänsterpopulismen kommer in.

Författarnas svar på den tredje frågan, om riktningen för en vänsterpopulistisk rörelse, är att den måste präglas av bredd och mångfald. Vad betyder då detta? Det mest grundläggande är att rörelsen måste appellera till arbetarklassen. I tes 143 formulerar Greider och Linderborg problemet genom en retorisk fråga: "Den som undrar varför arbetarklassen har vänt vänstern ryggen, borde vända på frågan: Varför har vänstern övergett arbetarklassen".

Hur ska då vänstern ändra på detta? För det första genom att sätta fördelningspolitiska reformer högst upp på dagordningen. För det andra genom att avslöja att högerpopulismen inte är riktad mot makteliten utan snarare lierad med den. För det tredje genom att förstå och göra bruk av insikten att populismens lockelse springer ur "passionen". Populistiska rörelser vill och står för något, vilket naturligtvis framstår som lockande i jämförelse med etablerade partiers beredskap att kompromissa med allt för att sitta kvar i riksdagen. Samtidigt varnar Greider och Linderborg för att passionen inte får glida över i utopism. I tes 125 skriver de att "vi måste ha både plattformaktivister som har det moraliska privilegiet att tycka rätt och gott utan att behöva bry sig om vilka konsekvenser det skulle få om deras krav omsattes i praktiken och samhällsplanerare som vågar göra sig obekväma med både humanisterna och kapitalisterna".

Tilltalet är med andra ord brett. Författarna tycks ju mana till eftertanke och omvärdering hos allt från den radikala vänstern till den socialdemokratiska politiker- och tjänstemannakåren.

Det gör att frågan om varifrån denna vänsterpopulistiska rörelse ska komma är minst sagt oklar. Är det från partier? Krävs det i så fall helt nya organisationer eller menar de att potentialen finns i befintliga partier? Eller är det kanske facken som ska ta initiativet? Kräver detta att LO upphäver sin ”facklig-politiska samverkan” med socialdemokraterna? En annan fråga är i vilka geografiska områden en vänsterpopulistisk rörelse har potential att växa fram. Är det storstäderna som är sannolika centrum eller är det snarare i områden som Västernorrland där BB i Sollefteå ockuperas sedan över ett år tillbaka? Frånvaron av svar beror säkert delvis på att Greider och Linderborg inte är överens på alla punkter. Men det är lika fullt nödvändiga frågor som behöver redas ut.

Ett annat problem är en svajighet i frågan om migrationsfrågans betydelse. Författarna uppmanar läsaren att aldrig vara ”rädd för att upprepa den självklara, existentiella och moraliska bottenplattan i alla frågor om flyktingpolitik”. De avfärdar de högerextremas idéer om en långsam islamisering av Europa som ett pinsamt räknefel och menar att det enda sättet att lösa problemet med papperslösa arbetare är genom återkommande amnestier. Men de kritiserar också en ”röd-grön vänsters” idé om att vi i Sverige kan sänka vår standard samtidigt, med tanke på att många människor vänder på slantarna. De hävdar också att pengar till tiggare på gatan är ”välgörenhet som aldrig löser några problem utan istället fördjupar dem”. En viktig anledning till denna svajighet tror jag är att manifestet inte rymmer en kritik av staten. Författarna har helt rätt i att välgörenhet, som den till romska tiggare, är mycket problematisk och bygger på icke ömsesidiga beroendeförhållanden. Men välgörenheten är ju ett humanistiskt svar på ett politiskt ointresse att möta romernas fattigdom med annat än repression. Om det inte finns en politisk lösning tillhands överlämnas tiggarnas öden till privatmoral eller civilsamhälle. Ett vänsterpopulistiskt svar på det problemet vore att kombinera solidariska insatser för att minska lidande med organisering för utvecklandet av en gränsöverskridande socialpolitisk strategi för att skapa reella alternativ till tiggeriet.

Dessa problem måste diskuteras. Men de ska inte skymma sikten för den centrala insikt som ekar genom boken: en vänster som vill leda samhällsutvecklingen måste bli ”folklig” i meningen att de samlar tillräckligt många för att överhuvudtaget kunna rubba den superkraft som vi kallar kapitalet. Detta betyder inte att vi måste vara överens i alla frågor, acceptera samma strategier eller dela samtliga mål och visioner. Det betyder att vi måste se att vi, trots att vi utkämpar olika strider på olika platser, måste formulera en gemensam strävan. Det betyder att vi måste hitta sätt att samtala, gräla och debattera om viktiga frågor på sätt som gör att vi blir fler och fler och inte än mer splittrade. I den bästa av världar kan denna bok provocera igång samtal som leder vidare i alternativa manifest och programförklaringar som bakar in de lärdomar som föds i byggandet av folkrörelser.

Lästips – om vänsterpopulism

De vänsterpopulistiska idéerna är idag på tapeten inte bara i Sverige, utan har fått stor internationell spridning. Inte minst har framgångarna för det spanska Podemos bidragit till detta. Därför kommer Marxistarkivet att i fortsättningen kritiskt belysa frågor som har med vänsterpopulismen att göra. Här följer en sammanställning av redan publicerade artiklar som behandlar olika aspekter av densamma.

[Den europeiska vänsterpopulismen – exemplet Podemos \(artikelsamling\).](#)

Razmig Keucheyan och Renaud Lambert, [Ernesto Laclau, Podemos inspirationskälla](#)

Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, [Den socialistiska strategin: vadan och varthän?](#) (Argentinen Laclau är den moderna vänsterpopulismens pionjär).

Ellen Meiksins Wood, [Eurokommunismen och populismen](#).

Ellen Meiksins Wood, [Övergivandet av klassbegreppet. En ny "sann" marxism](#).